

Vrouwen zijn notoire gelovigen,

Esther Mombo over doorleving van de pijnlijke werkelijkheid
Open Deur, Diana Vernooij

“Vrouwen zijn notoire gelovigen. Dwars door alle onderdrukking en ontkenning in de kerken heen blijven vrouwen religieus.” Esther Mombo, hoogleraar theologie in Kenia, weet hoe sterk vrouwen in de Afrikaanse kerken zijn, ze is er zelf een toonbeeld van. Mombo, inmiddels emeritus decaan van de theologische opleiding van St. Pauls Universiteit in Nairobi, Kenia, was een van de eerste vrouwen die theologie studeerde, doceerde, promoveerde, en hoogleraar theologie werd. Ze zette zich in voor vrouwen en vredesvraagstukken.

‘Waarom geven mannen leiding in de kerk, terwijl het vooral vrouwen zijn die naar de kerkdiensten komen?’ Dit was de vraag die Esther Mombo als jonge vrouw bleef bezig houden. “Mijn oma was een van de eerste vrouwen uit haar dorp die brak met het traditionele volksgeloof”, vertelt Esther. “Ze koos voor de christelijke kerk en volgde er ook onderwijs, tegen de wil van haar familie. Ze liet haar eigen kinderen onderwijs volgen en stond er ook op dat haar kleinkinderen naar school zouden gaan, ook de meisjes. Mijn oma is nog steeds een grote bron van inspiratie voor mij. Mede dankzij haar ben ik theologie gaan studeren. Zij moedigde mij aan mijn hart te volgen. Mijn ouders maakten zich zorgen over mijn studiekeuze, maar mijn oma zei: ‘Het zal niet makkelijk zijn, maar met Gods hulp gaat het je lukken.’ Zij gaf mij het vertrouwen dat ik het kon. Ze zei: ‘Je zult intimidatie meemaken, spirituele, emotionele, seksuele en fysieke intimidatie. Verberg je er niet voor, maar stel vragen en ga het gevecht aan.’ Doordat ze het allemaal benoemde, schrok ik er niet meer voor terug toen het op mijn pad kwam. Ik kon staan op de schouders van mijn oma, nu moeten andere vrouwen op mijn schouders kunnen gaan staan.”

Esther Mombo is in Nederland om een training te geven aan vrouwelijke leiders in vredesgroepen. Ze zegt: “Het is niet vanzelfsprekend is dat vrouwen de leiding nemen in vredesprocessen. Kijk maar naar de vredesonderhandelingen in conflictsituaties, de rondetafelconferenties, daar nemen vrouwen zelden aan deel. Wat je ziet is een groepje mannen dat zit te kissebissen over de plek aan tafel, waar ieder moet zitten. Het beste wat ze bereiken is een compromis, maar de pijn blijft bestaan en uiteindelijk gaat het moorden ook weer door omdat er niets wezenlijk is opgelost.” Maar, weet ze, vrouwen werken wel degelijk aan vrede, en ze zijn ook initiatiefnemers voor vrede en verzoening. Vrouwen neigen eerder naar het herstellen van relaties, ze praten en luisteren.

“Vrede en verzoening zijn geen instant oplossingen” zegt Esther Mombo, “er is geen echte verzoening als er geen bereidheid is om de tijd te nemen, te vertellen en te luisteren. In conflictsituaties worden mensen te snel geforceerd om hun pijnlijke verleden los te laten en elkaar te vergeven. We vinden het gênant om erover te praten, we zijn beschaamd, of we willen gewoonweg doorleven. Maar dit soort instant oplossingen brengt schade toe aan het slachtoffer en helpt de daders van geweld niet om te beseffen wat ze hebben gedaan. Vrede en verzoening gaat over het helen van herinneringen, dat is de psychologische kern. De woede over de pijn en ellende die zij hebben doorstaan moeten slachtoffers kunnen uitdrukken. Als de dader daar naar luistert en zijn verantwoordelijkheid accepteert – dan is dat het begin van het helen van de herinnering.”

Ze vertelt dat er geen echte vrede en geen verzoening kan zijn, als er niet ook gerechtigheid is. We hebben te accepteren en benoemen wat er niet goed is tussen ons. Dat is niet zozeer vanuit moralistisch oogpunt nodig, maar zonder doorleving geen verzoening. Dat wat een kloof tussen ons heeft veroorzaakt, moet benoemd worden. “Dat begint al bij huiselijk geweld, dan kun je niet tegen de partners zeggen: laten we bidden en elkaar vergeven. Er moet benoemd worden en er moet verantwoording genomen worden voor wat er is gebeurd. Dat is pijnlijk maar bevrijdend. Als ik mijn pijn onder woorden kan brengen, kan ik mijzelf

ervan bevrijden. Dan pas kan ik naar jou een hand in vrede uitsteken. Ik kan mijn hand niet uitsteken als ik er een mes in geklemd houd. Ik moet vrij zijn, jij moet mijn blote hand kunnen zien, de kwetsbaarheid ervan.”

Ook als vrouw in de christelijke traditie heb je de pijn van vervreemding en onderdrukking in het geloof te accepteren. Esther Mombo: “Van bevrijdingstheologie en zwarte theologie kunnen we leren dat ieder van ons komt met bagage. We leven allemaal in een cultuur. Met die bril kijken we naar de teksten en geven er een gekleurde interpretatie aan.” Maar het is niet alleen onze eigen cultuur waarmee we de verhalen in de Bijbel lezen en interpreteren. Het zijn vooral mannen die de Bijbelverhalen, over een periode van 1000 jaar doorvertelden en opschreven. “De geschiedenis van het Christendom laat mannelijke heerschappij zien over alle aspecten van het leven. Dat noemen we het patriarchaat, de wet van de vader. Die ideologie gaat uit van het idee dat mannen superieur zijn aan vrouwen, dat vrouwen zwak zijn en afhankelijk zijn van mannen om te overleven. In deze context zijn de Bijbelse verhalen over bevrijding geschreven. De Bijbel is een menselijke tekst, over het woord van God. In de Bijbel is waarheid te vinden, maar die waarheid komt in de kleren van de patriarchale cultuur. Hoe pijnlijk voor vrouwen sommige verhalen in de Bijbel ook zijn, we moeten erdoor heen lezen naar de waarheid die eronder ligt. Het is ons geloof in Gods gerechtigheid dat maakt dat vrouwen de moeizame weg met de kerk gaan. In Afrika hebben we nog steeds een sterk geloof in God, zelfs in de zeer pijnlijke context van patriarchaat en uitsluiting. Wij vrouwen moeten door die pijn heen, en we hebben niet anders dan ons geloof in God, ons vertrouwen in God, om ons erdoor heen te helpen.”